

ARCHAEOLOGIAI MOZGALMAK.

II. KÖZLÉS

RÓMER FLÓRISTÓL.

15. Nagy csapás érte a honi archaeológiát *Sárközy József* a dunántúli refor. megyeházakerület lelkes főgondnoka s Komárommegye egyik választó kerületének országgyűlési képviselője halála által. Igen érzékenyen emlékezik a régiségeknek, főleg az érmészet, ezen kitűnő barátjáról a Vas. Ujs. f. évi 6. számában. Mint *Szőnyhez* közel lakó birtokos, nem csak sok régiségi és őslénytani tárgyakat gyűjtött, de oka is volt, hogy egyházi kerületében sok régi tárgy megmentetett. Gyűjteményének nagy részét a pápai reform. Collegiumnak adá át még életében, adja a jó ég, hogy ott ne csak curiositási tárgy gyanánt őriztessék, hanem mint az ajándékozó mindig kíváná: gyümölcsöző gyanánt ezerszeres hasznot hozzon. — Szép gyűjteményét id. Kubinyi Ferencz által oda engedett palaeologiai tárgyakkal kicserélvén a n. muzeumnak hagyá. Mi, kik vele együtt az Edelsbacherféle éremgyűjtemény ügyében az országgyűléstől ki valának küldve, Sárközyre mint szives, értelmes és a tárgyért lángoló elnökünkre csak sajnálattal fogunk visszaemlékezni, sajnálattal, hogy körünkből már kiragadtatott a kérlelhetlen halál által.

16. Az archaeologiai tanulmányokat kedvelők számára jegyezzük, hogy a külföldről hazatért *Pulszky Ferencz* ur, archaeol. bizottmányi tag, ezen tudományra vonatkozó ritka és igen drága könyveit, és igen számos fényképet, melyek az elefántcsont faragmányok majd teljes gyűjteményét képviselik, valamint a becses Fejérvári-gyűjtemény többnyire Varsányi Jánostól remekül rajzolt és festett másolatait a m. tudományos akadémia könyvtárának és az arch. bizottságnak ajándékozá! Ezen megbecsülhetetlen ajándék nagy hézagot pótol főleg a görög díszedények, a drága metszetkövek és a régi művészeti szakokban; egyebek közt csak a római Instituto di corrispondenza, Champollion, Gerhard, Jorio, Bunsen műveit, számra 600-at, a számos nélkülözhetlen muzeumi jegyzékeket, s.t.b. Miért is újra felbuzdítjuk olvasóinkat, miszerint az oly nemeskeblűleg ajándékozott kincset használván, az ajándékozó fő eszméjét, az archaeologiai tudományok terjedését és terjesztését elősegítsék.

17. A karácsonyi szünnapokat *Ipolyi Arnold* barátomnál töltvén, ezen kirándulásnak egyik célja az is volt, hogy *Plank Ferencz* ur gyűjteményét, melyről oly sokat hallottam, ki már oly sokszor hítt tárgyai megtekintésére, lássam, tanulmányozhassam. — Nagy urnak, kinek sok kivetni való pénze van, könnyü rövid idő alatt szép gyűjteményt szerezni, és ha tanácsadói szakférfiak, gyűjteménye érdekes, és tanulságos is lesz. Plank a polgári osztályhoz tartozik, jobb időkben vagyonos embernek ismerték, és egyik ösztöne

az volt, hogy lételének holta után valami nyomát is hagyja. Kik elébb ismerték, tudják mily szenvedélylyel hatott és gyűjtött. A bekövetkezett bal idők ő reá is hatottak, gyűjteménye becsesebb, értékesebb részét, egy közpolgárnak, lehet mondani vagyónát, a haza oltárára tette; a mai gyűjtemény az előbbinek csak része, mely, bár a nemzeti muzeumnak nemes ajándéku volt szánva, jelenleg már ezen módon elfogadható sem lenne, mert ez ugyszólván már most egy, saját nélkülözéseivel ápolt, összegazdálkodott garasain szaporodó gyűjtemény, melynek elrendezése több szobát vesz igénybe, s Plank urra nézve inkább teher mint haszon — és minthogy az évtizedek óta magasztosb szempontból gyűjtött egészet szétszakítani nem akarja, mivel külföldi kereskedőknek eladni vonakodik, remélvén, hogy lesz itthon intézet vagy nagy ur, ki megveszi — becses tárgyai mellett nélkülözhet, míg a végső szükség arra kényszerítendi, mitől évek óta leginkább tartózkodott. —

Plank ur tekintélyes gyűjteménye, mely egy társulati, főiskolai, nagy-családi muzeumnak alapjául szolgálhatna, gazdag a bronzkori régiségekben, vésett kövekben, érmekben, főkép pedig ugy nevezett ritkaságokban és műdarabokban, melyeket mint műkedvelő, gyakran talán túlságos kegyáron is megvett. — Nem mondhatjuk, hogy ő szintén nem esett a hazai régiségi kedvelők hibájába, és nem helyzett gyűjteményébe darabokat, melyeket nyilvános gyűjteményekben összehasonlítás végett a valódi tárgyak mellé helyeznek, de azért még is kár, már honi lelhelyeinél fogva is, ha e gyűjtemény kényszerűségéből több részletekre felosztatva a külföld gazdagabb alappal bíró gyűjteményeibe vándorolna, vagy a külföldi piaczról, mint gyakran iparczikkeinkkel is történik, — sybilliai áron visszakerülne!

18. Örömmel közölhetjük, hogy a m. nemzeti muzeumban, a földszinti helyiségekben is felállitattak, a boltozat terhelése miatt a felső atriumban el nem helyezhető, római és középkori régiségek, melyeknek ámbár nagy része töredék, azért mégis fölötte becsesek. S így jelenleg a nagy, felső teremben, el van helyezettve 48 oltár, 17 feliratos tábla, 32 dombormű, 3 votiv- és 13 egyéb írásos köemlék; ezeken kívül van 3 kerek csontszekrény, 2 mozaik lap, 4 szobor. Középkoriakból van: 7 sirkő, 9 faragmány, egy zsidó és 3 arab írásos kőtábla.

Az alsó-helyiségekben, hová lépcsőn a felső teremből le lehet jutni, van elhelyezve: 14 igen érdekes mértföldmutató, 7 kőkoporsó; továbbá: 2 votivkő, 7 csontláda, 12 oltár, 28 feliratos tábla, 20 dombormű, 4 szobortöredék, 3 fej, 2 oszlop, mint hypocaustum maradvány, 1 kőmozsár, 1 örlőkő. Említendő még a gazdag téglagyűjtemény, t. i. egy álcza, 4 vízvezető cső, 10 padlat- 20 cseréptégla, de mind ezeknél becsesebb 4 mintázott és 54 feliratos téglá, melyek az ablakok közt, világos helyen, czélszerű állványokon könnyen kezelhetők.

Ezen negyedfélszáz darabbal tehát gyarapodott a muzeumi gyűjtemény; csak azután használja is a szakférfi, használja fel a remekirodalmat tanulmányozó ifjuság. Töredékek ezek többnyire, de melyek többnyire igen tanulságosak, és egy régen mult — de emlékeiben örökké élő nagy nemzetnek szóló tanui.

19. Örvendetes jelenségnek tekinthető, hogy a magyar nemzeti Muzeum kincsei és régészeti tárgyai közt több mint 180 darabot kikerestek, hogy a párizsi világtárlaton, az országgyűlésileg biztosul kinevezett Rómer Flórián egyetemi archaeologiai tanárnak felügyelete alatt, kiállitassanak. A hely oly csekély, hogy csak aránylagosan lehetett a tárgyakból választani, és igen sok nagyon érdekes tárgy nem lesz kiállitva, mint p. o. a három remek nyereg, Guise herczeg kardja, s mások, melyek kedveért szükséges lesz, hogy a külföldiek a nemz. muzeumba fáradozzanak.

20. A művészet- és régiségek kedvelői érdeklődéssel fogják látogatni a magyar képzőművészeti helyiségekben kiállított ritkaságokat, melyeket Pulszky Ferencz és gr. Zichy Jenő elnök urak fáradozásai mellett több műbirtokos lehetővé tett, és az egyleti titkár ur, Telepy Károly izlettelenül elrendezett. A tárgyak több ízben fognak változtatni. Hiszszük, hogy jelenleg a hol a haza minden vidékéről a legjelesebb honfiak összegyűltek, ezen tárlatot igen számosan fogják látogatni, és az ilyenek iránti kegyeletet szerteszét a hazában terjeszteni.

21. A *menyikőnek* nyoma a XIII. században: „Tahat ez soror el mene zent Margyt azzonnak agyahoz, es monda neky: Kerlek tegedet, hogy ha vagyon nalad *valamy jo keu* agyad en nekem, mert igen fay uyom; zent Margyt azzon foga, es meg zorehta az sorornak uyat, es monda neky, meny el alogy el; legottan choda keppen meg gyogyult ez sorornak ez ujjja. Pray Vita S. Elis. et b. Magaritae 356.“ Ezt magam és nyelvészeink véleménye szerint nem lehet egyébről mint gyógyító kőszerszámokról érteni.

22. P. Szathmáry Károly nagy enyedi tanár arról értesít, hogy az Archaeologia előmozdítása ügyét lelkesen felkarolá, és azon van, miszerint hallgatói is lelkesen haladjanak e korszerű tudományban. Bár az ország egyéb tudományos intézeteiből is kapnánk ily örvendetes tudósításokat. A m. kir. egyetemen a téli félévben *négyen* hallgaták a római érmészetet, kitünő szorgalommal, valódi előmenetellel; az archaeológiát a 35 főpapinöveldei növendéken kívül mintegy 15 világi hallgató — köztük egy bölcész, a többi jogász; más egyetemeken a viszony épen ellenkezőleg áll, és a bölcészek, mint többnyire a tánári pályára, classikai tέρre készülők, ezen tudományt nagyobb számmal szokták felkeresni.

23. A mult hónapokban megpendített magyar történelmi társulatot örömmel üdvözljük, reményelvén, hogy a munkakör terjedése, a tagok szaporodása által, nem csak a főtárgy, maga a szorosán vett történelem, fog sokat nyerni; hanem hogy segédtudományai is, nevezetesen az archaeologia is tetemesben fog haladhatni.

24. A „*Pesti Napló*“ tárczájában (1867, jan. 23-án) *Hadad* ur (álnév) archaeologiánk, nevezeten érmészetünk tengő állapotán kívánván segíteni, meleg szavakkal ajánlja egy archaeologiai társulatnak alapítását. — Reméljük, hogy az akademia kezébe adott ügy, mely eddigi archaeologiai működéseinket szélesebb alapra fogja fektetni, e bajon is fog legközelebb és legalaposabban segíteni.

25. A Pesti Hirlap 10 száma (1867) vegyes hiri között ezt olvassuk: a Batthyányi család birtokából egy Párisba került, igen szép oltárszekrény, mely a XIV. századból való 20,000 francra kelt el. Képzelnék, hogy sajnálja és irigylit — a nemzeti muzeum.

26. Sajnos kötelesség gyanánt regisztráljuk azt is, hogy a Times szerint az *Eszterházyféle* kincsek, melyeket Londonban, a világvárosban is bámultak, Boore urnak, Strand 54. Londonban, eladattak. Csak 50,000 brillantot számlált e kincs. (l. Pester Lloyd 37. sz.) Övének egyik drágaköve 200,000 egy másik 120,000 frtra becsültetett. Az aranygyapjas rend diszítványai között létező smaragdot a világ legszebbjének mondják. Nem tudjuk volt-e ezen kincs darabjai között valóban archaeologiai tárgy is, de hogy e kövek valószínűleg régiebb foglalatokból alkalmaztattak újabb tárgyakba, bizonyosnak tartjuk. Ezt leginkább köszörülésükből és foglalatjaikból lehetne kitudni.

27. Mennyire emelkedik a művészet és az archaeologiai tárgyak iránt az érdeklődés hazánkban, legközelebb tanúsítja a *régiségkiállítás* a képzőművészeti társulat helyiségeiben. 3 teremben tarka vegyületben, hol csoportokban, hol egyes külön szekrényekben és üveges asztalfiókokban látjuk a legérdekesebb tárgyakat kiállítva; majd ismét több kiállít-

tónak ritkaságai össze vannak vegyülve; inkább festészeti képek, mint tudományos átnézetet engedvén meg. Ezen bajokon csak egy okszerű jegyzék segíthet, de valamint a kiállítás maga lelkeségből rögtönzöttet, úgy annak katalógusától sem lehet kívánni, hogy tökéletes legyen. — A mi észrevételünk van, azt nem gáncoskodási viszketegből mondjuk el, de azon kívánságból indulva, hogy a nézőség, melynek mivelődésére és tanulmányozására rendeztetnek el, ilyen kiállításokat, a mennyire csak lehet, legtöbb haszonnal látogathassák. Azért a tárgyak legezészerűebben, az az: hogy minél jobban látathassanak felállítandók, mit p. o. a 2-ik terem 1 szekrényénél a fölötte érdekes gyűrűknél sajnosan kellett nélkülöznünk. Más, és épen a legbecsesbb vésett köveknek némasága szomorított: P. u. N és O. szekrényekben láttuk a kincseket, de nem tudtuk, micsodák, s honnan eredtek! — Másutt a valódi név nincs eltalálva; így p. o. 9. lapon 19. szám, a régi ezüst ékszer *pluviale csat*; u. o. 28. sz. misekännák, nem *bor és viztartók*. — 30. sz. a kehelyt bizvást a XVI. századba kell helyezni; 8. l. 13. szám, e pénz hamis! A XIV. századbeli fegyverek 2 századdal későbbiek; 10. l. a számok 61—67-ig felcseréltettek, és nem római hanem barbár tárgyak. Legjobban fogják a nézők 19. l. 31. sz. alatt a VII-dik századbeli *kerekalakú löfegyvert* bámulni.

Ezen kiállításért legnagyobb hálával tartozunk *Pulszky Ferencz* és *gr. Zichy Jenő* elnök, és *Telepy Károly* rendező uraknak. Reméljük, hogy a katalógus a 2-dik kiállításnál az elsőnek gyengéivel nem birand.